

замена на парните со дизел и електрични локомотиви. Посебно е нагласена изградбата на новиот скопски железнички јазел. Во завршниот дел пожелно беше да се даде визија на перспективниот развој на железниците во Македонија.

Реализаторите, без сомнение, успеале со концепцијата на изложбата, бидејќи се добива целосна слика за историјата на железниците во Македонија.

Во музеолошка смисла, во изложбата нашле примена современи музејски средства и методи. Големiot број на експонати изложени и на паноа во различни димензии, витрини, касети со транспарентни фолии, кино-проекции. Исто така користени се макети, карти, графикони и сл. Во недостиг на автентични документи за одделни историски настани изложени се неколку уметнички слики. Иако изложбата има повремени карактер, осветлувањето е посебно решено. Витрините и големиот број касети со транспарентни фолии имаат свое внатрешно светло, а паноата се осветлени со рефлектори под одреден агол.

Недостиг во изложбата претставува немањето предметни легенди на дел од експонатите со што посетителот е лишан од основните податоци за одделни експонати.

Циркулационата линија низ изложбата за посетителот е прилично сложена. Доколку нема водител, лесно може да се случи посетителот да се префрли од една на друга и притоа да го изгуби континуитетот на изложените теми и хронологијата.

За оптимално перцепирање на изложениот материјал значајно место зазема архитектонската обработка на изложбените простории. Во овој случај изложбата е нагрупана со голем број средства (паноа, витрини, постаменти) и експонати што на посетителот не му дозволуваат нормално да се дистанцира, особено од панорамските снимци. Некои експонати, а особено документите, во никој случај не требало да се ставаат многу ниско на паноата, скоро до подот. Сето тоа можеше да се реши со одделување и излагање само на најважните експонати за одделни теми, а со другиот материјал да се програмираат неколку карусели како надополна на темите.

Во целина земено изложбата „100 години железници во Македонија“ претставува успешен обид да се прикаже еден подолг период од нашата национална историја, а со примената на современите музејски методи и средства даден е прилог кон настојувачата за осовременувањето на музејската дејност кај нас.

Д. П. и К. Б.

ЗБИРКА ФОТО-НЕГАТИВА РИСТЕ МАРЈАНОВИЌА, Београд 1973, стр. 150, сл. 248, 8°

Во издание на Заводот за заштита на спомениците на културата на град Белград излезе од печат публикацијата — Збирка на фото-негативи на Ристо Марјано-

виќ со предговор и каталог на Милојко Гордиќ, одговорен уредник Јован Секулиќ, а редактор и технички уредник Душан Пападопулос.

Во првиот дел на книгата се наоѓа предговор и каталог на фото-негативи со отпечатени вкупно 1988 каталозни единици, распоредени во шест тематски целини и тоа:

— Српско-турска војна, 1876—1877;

— Српско-турска војна, 1912;

— Србија во Првата светска војна, 1914—1918;

— Настани и личности меѓу двете светски војни;

— Белград во Втората светска војна; и

— Градови и други места.

Вториот дел од книгата го опфаќа каталогот на репродукции со 248 илустрации чии сигнатури се идентични со каталозните броеви на каталозните единици во каталогот на фото-негативите.

Со оваа публикација издавачот на јавноста ѝ претстави една од најголемите збирки од овој вид во земјата. Иако делумно позната преку многубројните илустрации и документарни прилози во пригодни публикации, филмови и телевизиски емисии, сепак на пошироката јавност збирката како целина не е позната.

Ова е прв обид низ каталожка обработка на фотографски негативи, тематска класификација и хронологија на настаните, документарно и на едно место да се илустрира еден бурен временски период од пет децении (1910—1960). Овој каталог е само избор на поважни документи од Збирката која се состои од 8.542 фото-негативи (воени, политички, културни и други настани, личности, градови и села итн.), 500 колордијапозитиви (за 27 март и 6 април 1941 година, народни обичаи и личности) и околу 100 м. филмска

лента (преоѓање на српската војска преку Сава и Дунав 1918 година). Оваа Збирка на фото-документи на покојниот Ристо Марјановиќ (1885—1969), уметник на југословенската фотографија, има својство на споменик на културата и е ставена под заштита на државата со решение на Заводот за заштита на спомениците на културата на град Белград бр. 649/4 од 27.12.1965 година со оглед на тоа дека е од посебно значење за општествената заедница.

Постанокот на овие фото-документи тесно е врзан за личноста Ристо Марјановиќ и неговата творечка и собирачка работа во областа на фотографијата и фоторепортажата. Особено се одликуваат фотографиите снимени од 1918 година по документарноста на својот израз и автентичноста на снимените настани, бидејќи нивниот автор, како воен журналист бил секогаш на самото место на настаните и со луѓето како нивни учесник. Овој факт е многу битен за документарната фотографија и покрај другото е пресуден во конечната оценка на целосната вредност на Збирката.

Во овој обемен труд, покрај другото, застапени се негативи и нивни репродукции во илустративниот дел кои се однесуваат на настаните што се одиграле на еден дел од територијата на Македонија до 1918 година. Така, од времето на Српско-турската војна во 1912 година обработени се и отпечатени 105 каталожки единици (каталожки броеви 49—154) и 36 репродукции (каталожки броеви 52—154, овие броеви не се по ред). А од периодот на Првата светска војна (1914—1918) обработени се и отпечатени 85 каталожки единици

(каталожки броеви 367—452) и 24 репродукции (каталожки броеви 369—431).

Несомнено дека оваа публикација е од големо значење за запознавањето на пошироката јавност со изворна фото-документација за одредени настани, личности и сл.

Меѓутоа, авторот на каталогот на фото-негативите при опишувањето на содржината на одделни документи — снимки секаде не се придржувал на фактографијата употребувајќи го терминот **ослободување** наместо окупација или поблаго речено заземањето на македонските градови. Така, на пример, во темата — Српско-турска војна (1912), на стр. 18 каталожки бр. 57 текстот на каталожката единица гласи: „улазак једне српске јединице у ослобођено Куманово, октобар 1912, VI-B-293“; на стр. 21 каталожки бр. 92 текстот гласи: „Александар Караборџевић, принц Павле и Јелена долазе аутомобилом у ослобођено Скопје, октобар 1912, VI-A-121“; на стр. 22 каталожки бр. 110 цитираме: „Ослобођење Велеса; изглед града од цркве Св. Арханѓела после ослобођења, 1912, VI-B-280“; и каталожки бр. 117 цитираме: „Ослобођење Прилепа; асанација терена на Присату од стране српске војске у наступању ка Прилепу, октобар 1912, VI-B-351“; на стр. 24 каталожки бр. 146 цитираме: „Улазак Дринске дивизије I позива у ослобођени Битола, 19 новембра 1912, I—76—32“. Во оваа тема терминот „ослободување“ на Куманово, Скопје, Велес и Битола се споменува во вкупно 30 каталожки броеви.

Истото се повторува и во третата тема од каталогот на фото-негативите: Србија во Првата

светска војна (1914—1918), каде во пет каталожки единици се споменува терминот **ослободување** на Битола и Скопје и тоа: на стр. 42 каталожки броеви 398, 399, 400 и 401, а на стр. 45 каталожки бр. 448. На пример, бр. 399 текстот на легендата гласи: „Изглед Битола после ослобођења и уласка српске војске, 1916, VI-B-420“; и бр. 448 цитираме: „Истицање заставе Србије у ослобођеном Скопљу, 1918 VI-A-276“.

Во врска со употребениот термин **ослободување** ни се наметнува едно прашање: кој, кого и од кого ослободувал? Сметаме дека одговорот и тогаш и денес е јасен. Меѓутоа, сè уште се присутни и во јавните гласила трагите на познатата завојувачка и асимилаторска политика на балканските буржоазии во поглед на Македонија. Уште по зачудувачка е оваа појава денес кога насекаде се води битка против националистичките појави кои на 21-та седница на Претседателството на СКЈ и со Писмото на другарот Тито и Извршното биро на Претседателството на СКЈ најостро се осудени.

Познато е дека Балканските војни и Првата светска војна имаа завојувачки карактер, а за Македонија беа фатални, бидејќи, како последица на империјалистичките војни, е раздробена на три дела. Во текот на овие војни и потоа власта преоѓаше од рацете на еден окупатор во рацете на друг. Според тоа, терминот **ослободување** на одделни градови во Македонија е апсурд и претставува фалсификување на историските факти.

За вистинското ослободување на споменатите градови може

да се говори само по победата на Народната револуција (1941—1945).*)

И на крајот да заклучиме дека искривувањето на историските факти и националистичките истапи осетно ја намалуваат научно-документарната вредност на една

публикација. А особено во конкретниов случај кога се работи за фото-документи кои, покрај другото, имаат големо агитационо-пропагандно значење, па не треба да се дозволи тие да служат за потхранување на национализмот.

Д. П.

A. BAKALOPULOS, HISTORY OF MACEDONIA 1354—1833 THESSALONIKI 1973

Во 1973 година излезе од печат на грчки и англиски јазик обемната „Историја на Македонија од 1354 до 1833 година“ што ја напиша познатиот грчки историчар Апостол Вакалопулос. Книгата е мошне обимна, бидејќи содржи 758 страни и 238 илустрации. Печатењето на оваа книга било финансирано од „Друштвото за македонски студии“. За разликата од нашата тритомна „Историја на македонскиот народ“, проф. Вакалопулос пишува „Историја на Македонија“ што на еден начин сака да каже дека пишува историја на една географска територија што тој ја смета за грчка и во која немало македонски народ ни други народности, туку се било грчко. Впрочем, тој тоа и не го крие, туку на првата непaginирана страна ставил и мо-

то кое недвосмислено го изразува неговото разбирање на Македонија како грчка територија. Мотото е „Македонија, тој благороден дел од Грција“.

Ова воопшто не може да зачудува, бидејќи како што многу српски буржоаски историчари верувале дека Македонија е „Јужна Србија“, а бугарските буржоаски и дел од марксистичките историчари пак Македонија ја сметаат за бугарска територија, така и Вакалопулос си зел за право да ја смета за грчка територија, но дали е така научно, тоа е друга работа.

Во предговорот професорот Вакалопулос дава објаснување што подразбира под изразот „Македонија“ и вели дека тоа не е ни „Северна Грција“, ни „Јужна Југославија“ туку поголема тери-

*) Слични националистички истапи се среќаваат и во разни енциклопедии. На пример: најновата бугарска општа енциклопедија во издание на Бугарската академија на науките во која се прифатени големобугарските становишта по однос на Македонија. Уште повеќе зачудува описот на некои илустрации од Збирката на фото-негативи на Ристо Марјановиќ во Енциклопедија Југославије, во издание на Лексикографскиот завод на ФНРЈ, Белград 1955 на стр. 305 стои „... После победа над Турцима, као меѓусебни обрачун савезника око поделе ослобоѓене територије...“, а на стр. 309 легендата под една фотографија гласи: „група верских претставника Скопља поздравља ослобоѓење“ (1912). Исто така и во Мала енциклопедија ПРОСВЕТА во издание на Издавачкото претпријатие „Просвета“, Белград 1959 на стр. 104 легендата под фотографијата гласи: „Ослобоѓење Скопља 1912“.